

Znanstveno istraživanje

Izgradnja razumijevanja i poštovanja religijske i društvene različitosti

Saopćenje za medije

29. novembra 2013.

Većina građana u BiH podržava proces pomirenja i izgradnje povjerenja

Ova studija istražuje stavove prema pomirenju i izgradnji povjerenja širom Bosne i Hercegovine. Ispitivanje je obuhvatilo ispitanike iz 13 gradova širom države: Sarajevo, Mostar, Banja Luka, Stolac, Jajce, Tuzla, Srebrenica, Livno, Bijeljina, Brčko, Trebinje, Bihać i Teslić. U bosanskohercegovačkoj javnosti posljednjih mjeseci javne rasprave i medijsko praćenje događaja rezultirale su porastom podjela u političkom i javnom životu. Posebno zbog toga što se u rezultatima našeg istraživanja javlja i drugačija perspektiva, studija Sveučilišta u Edinburgu i CEIR-a objavljuje preliminarne rezultate istraživanja u ovom dokumentu.

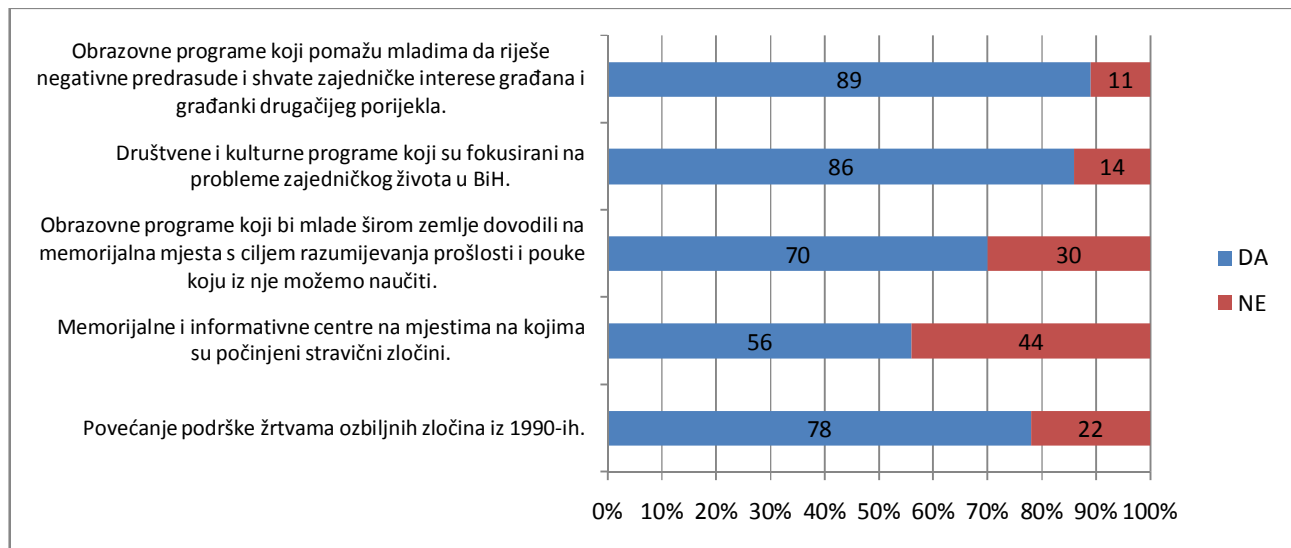
Ispitivanje je provedeno u maju 2013. godine, i s 2606 obrađenih upitnika ovo istraživanje, koje povezuje stavove o pomirenju sa socijalnim porijeklom, među najvećim je društvenim istraživanjima napravljenim nakon nedavnog rata – i svakako projektirano da u najvećoj mjeri obuhvati različit obim lokaliteta i regija. Istraživanje potvrđuje nedvosmislenu podršku za opsežan proces pomirenja koja je identificirana u prethodnom pilot istraživanju iz 2012. godine, koje je obuhvatilo 616 odgovora iz izbalansiranog uzorka konstitutivnih naroda u Sarajevu, Mostaru, Banjoj Luci i Bugojnu. Kada potpuniji rezultati ovog drugog istraživanja budu objavljeni u decembru 2013. godine, predstavljat će najsnažniji dokument koji je do danas dostupan za procjenu stavova prema procesu pomirenja u Bosni i Hercegovini.

Među najvažnijim rezultatima istraživanja nalaze se i ovi podaci:

- 77% ispitanika kaže da vjeruje da je proces pomirenja, koji bi bio osmišljen i koji bi se temeljio na povjerenju i iskrenosti u BiH, važan.
- Nastavnici i osobe koje predstavljaju sve i/ili nijednu nacionalnu grupu posebno imaju najviši procijenjeni potencijal u procesu pomirenja (72% odnosno 76,8% ispitanika ih je smatralo ili važnim ili veoma važnim za ovaj proces).
- Premda su ispitanici bili znatno manje skloni potencijalnoj ulozi koju bi u procesu pomirenja mogli imati političari (51,9% ih smatra važnim), velika većina snažno podržava proces u kome se političari ozbiljno bave mišljenjem običnih ljudi (76,8%).
- Podrška za aktivnosti koje promoviraju razumijevanje i poštovanje različitosti je velika (77,8%).
- Objavljivanjem potpunih rezultata studije bit će vidljivo da ovi podaci odražavaju javno mišljenje širom zemlje, s neznatnim varijacijama po gradovima.

Trošenje sredstava iz javnih budžeta na aktivnosti koje doprinose izgradnji razumijevanja među narodima i građanima, posebno među mladima i djecom školskog uzrasta, imaju veliku podršku javnosti.

Podržavate li prijedlog da se javni prihodi troše na: (u %)

Ovi rezultati su podsjetnik da većina stanovništva širom Bosne i Hercegovine – iz svih konstitutivnih naroda i izvan njih, od najreligioznijih do onih koji uopće nisu religiozni, svih uzrasta i profesija – shvaćaju potrebu za pomirenjem veoma ozbiljno. Mnogi pojedinci iz ovog raznolikog uzorka su razočarani učinkom političkih elita. Većina njih tvrdi da je ekonomski napredak trenutno važniji od društvenih ili političkih promjena. Međutim, također vjeruju da je proces pomirenja na nivou cijele države dovoljno važan da je vrijedan truda, te vjeruju da je važno uključiti široku lepezu sudionika kako bi ovaj proces mogao biti uspješan.

Kada je uzorak u pitanju, istraživači u ovom projektu promatrali su razlike koje se pojavljuju u odnosu na geografski položaj, religijsku ili nereligijsku identifikaciju, rod, naciju, ekonomski položaj, ratno iskustvo, starost, obrazovanje i naročito važno – percepciju o tome pripadaju li „većini“ ili „manjini“ u svome okruženju. Međutim, u oba spomenuta istraživanja uzorak nije primarno određen prema nacionalnom ili religijskom identitetu, niti prema razlikama u porijeklu. Svi anketirani, bez obzira pripadaju li nekome od konstitutivnih naroda ili ne, imaju usporediv opseg odgovora na pitanja o prioritetima pomirenja, a ono na šta ovo istraživanje ukazuje su donekle različite tendencije među različitim dijelovima populacije i na različitim lokacijama. Istraživanje je pokazalo da siromašniji građani nisu negativniji prema aktivnostima pomirenja nego bogatiji, niti je slučaj da su manje obrazovani ispitanici negativniji nego oni s višim stupnjem obrazovanja.

Također je evidentno da se ne može pouzdano pretpostaviti da su građani u manjim, relativno jednonacionalnim sredinama manje otvoreni za saradnju nego građani u većim gradovima s tradicionalno miješanom populacijom.

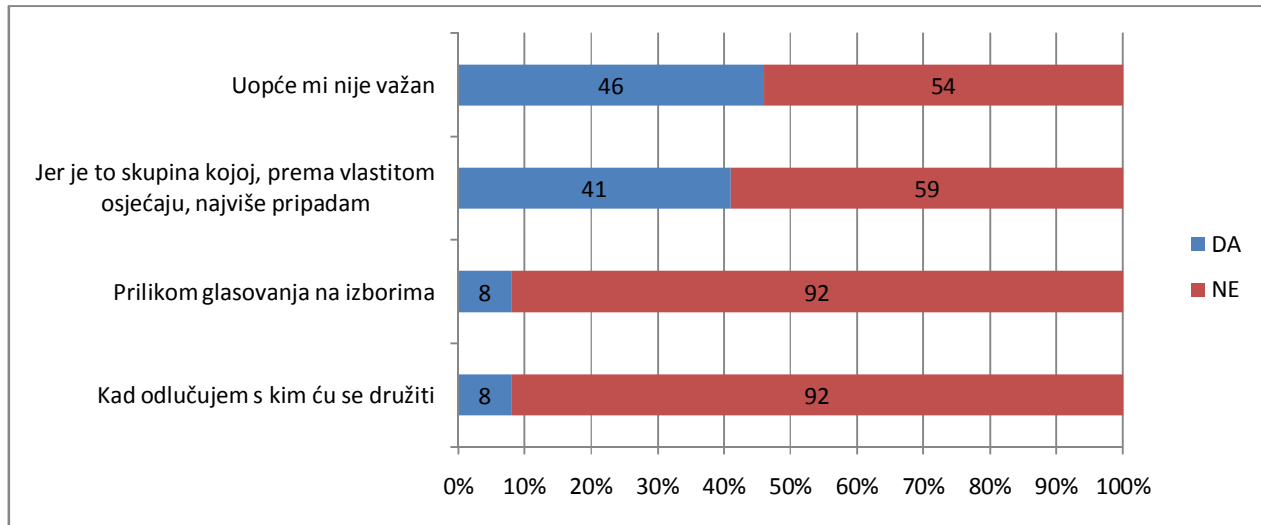
- Ovo istraživanje ponovo potvrđuje izuzetno snažnu podršku pomirenju među religioznim ispitanicima, koju je pokazalo i pilot istraživanje. Studija je, također, mogla identificirati načine na koje ispitanici koji sebe opisuju kao nereligiozne ispoljavaju snažnu posvećenost aktivnostima s ciljem pomirenja, posebno onima koje promoviraju građansko razumijevanje.
- Istraživanje također, kao i prethodno, potvrđuje izuzetno snažnu podršku aktivnostima pomirenja među bivšim vojnicima – ratnim veteranima.
- Penzioneri su se pokazali kao jedan od najjačih izvora potpore za aktivnosti pomirenja kroz ovo istraživanje.
- Istraživanje također pokazuje određene stavove prema pomirenju koji, iako nisu generalno pozitivni, sugeriraju grupe s određenim stepenom skepticizma ili onih koji osjećaju nedostatak jake posvećenosti potrebi za pomirenjem.
  - Istraživanje pokazuje da se promjena društva promatra kao manje žurna potreba u odnosu na ekonomsku ili političku promjenu.
  - Dok mnogi ispitanici ukazuju na to da bi njihov grad trebao štiti prava manjina ili memorijalnih mjesta, broj onih koji smatraju da postoji potreba za procesom pomirenja na lokalnoj razini je znatno manji od broja onih koji smatraju da je važno pomirenje na razini Bosne i Hercegovine.
  - Potpuniji rezultati istraživanja će pokazati da su mišljenja o važnosti procesa pomirenja u nekim gradovima neupitna, dok su na drugim mjestima s manje uvjerenja. Ovo istraživanje ukazuje na tendenciju da ispitanici s većim prihodima imaju u principu pozitivniji stav o pomirenju, ali i na to da su stabilna očekivanja u vezi s poslovnim perspektivama jače povezana s pozitivnim stavovima o pomirenju. Jedna od najpozitivnijih grupa ispitanika su penzioneri s relativno malim primanjima.

Istraživanje je bilo osmišljeno tako da se osobe same izjasne o svome nacionalnome i religijskom ili nereligijskom identitetu, te da kažu koliki značaj pridaju vlastitim identitetima u svom životu.

- Ogromna većina ispitanika (92,7%) identificirala se kao pripadnik ili pripadnica jednoga od tri konstitutivna naroda.

- Približno 8% ispitanika je naznačilo da nacionalni identitet uzimaju u obzir kada donose odluke o prijateljstvima i o svom privatnom životu. Postotak ispitanika koji su odabrali da svoj identitet opišu kao nepripadanje nijednom od tri konstitutivna naroda, odnosno koji se identificiraju kao nacionalne manjine ili koji nisu htjeli odgovoriti, bio je relativno mali: 7,3%. Ove grupe nisu ni izrazito religiozne niti izrazito nereligiozne.

Osjećaj nacionalne pripadnosti mi je važan: (u %)

Jedno istraživanje samo po sebi nije pouzdan alat za otkrivanje faktora koji imaju najviše utjecaja na javne stavove o pomirenju: predmet sadrži kompleksan opseg tema, stoga je teško generalizirati o perspektivama koje se tiču ove teme, čak i u okviru jednog dijela populacije, a kamoli objasniti najevidentnije korelacije između stavova i porijekla. U svakom slučaju, istraživanje koje podrija uvriježene pretpostavke o javnom mišljenju može pomoći da se brže promijeni javno razumijevanje. Ovo istraživanje je uslijedilo nakon konsultacija sa širom javnošću i na temelju relevantnih povratnih informacija koje je istraživački tim dobio nakon prvog istraživanja. Pitanja u anketi su formulirana i preformulirana s ciljem razumijevanja različitih interpretacija stavova javnosti do kojih se došlo u konzultativnim probama. Nova faza javnih interpretativnih diskusija širom Bosne i Hercegovine započet će nakon objavljivanja sljedećeg, potpunijeg izvještaja s rezultatima ovog istraživanja, koje je planirano zaredembar 2013.

Ovo prethodno objavljivanje prvih rezultata služi i kao snažno podsjećanje na dva problema:

- javne polemike lahko oduzmu energiju javnom kritičkom otporu prema politikama podjele, što je jasno primijećeno u našoj studiji,
- u toj diskusiji lahko je primijetiti odjek tvrdnji o strahovima stranaka koje predstavljaju ili osporavaju interese konstitutivnih naroda, a mnogo je teže prepoznati zastupanje nacionalnih napora, s velikom podrškom javnosti, usmjerenih na izgradnju razumijevanja, na razgovor o prošlosti i stvaranje široke javne osnove za povjerenje i razgovor među podijeljenom populacijom u državi.

Ovo je drugo istraživanje iz studije Univerziteta u Edinburgu i CEIR-a o stavovima o religiji i pomirenju u Bosni i Hercegovini.

Rezultate prvog istraživanja možete pogledati ovdje: <http://relwar.files.wordpress.com/2012/10/edinburg-bosweb2.pdf>

Autori:

George Wilkes, Sveučilište u Edinburgu

Ana Zotova, Sveučilište u Beogradu

Gorazd Andrejč, Sveučilište u Cambridgeu

Zorica Kuburić, Sveučilište u Novom Sadu

Marko-Antonio Brkić, Sveučilište/Univerzitet "Hercegovina" u Mostaru

Muhamed Jusić, Centar za napredne studije u Sarajevu

Zlatiborka Popov-Momčinović, Sveučilište u Istočnom Sarajevu

Davor Marko, Sveučilište u Beogradu